

ernstigen arbeid, die niet alleen voor de geneeskundigen, maar ook voor de ziekenfondsbevolking goede vrucht belooft. Het is waar, de verzekerden zullen daarvoor wekelijks een klein bedrag meer moeten missen, maar bedenkt men, dat de tegenwoordige contributie nog dezelfde is als 70 jaren geleden, dat de loonstandaard en de levensbehoeften in die jaren ontzaggelijk zijn gestegen, dat de afstanden, die de arts heeft af te leggen, zooveel grooter zijn geworden, dat zijn bedrijfskosten zijn toegenomen, dat een bezoek of consultatie gemiddeld heel wat meer tijd kost dan vroeger, dat de verzekerde thans beschikking krijgt over allerlei specialistische hulp die vroeger niet bestond, dan is, wat thans van den verzekerde wordt gevorderd, nog geenszins evenredig aan wat hem wordt geboden.

Het honorarium der artsen trouwens bereikt ook met de nieuwe overeenkomst nog niet of nauwelijks dat in steden van gelijken rang in het buitenland. Een voordeel voor de verzekerden, dat terstond in het oog springt, is, dat het maximum aantal leden, in te schrijven op naam van één geneesheer, belangrijk wordt verminderd. Een behoorlijk inkomen kan de arts nu verwerven zonder meer werk op zich te nemen dan behoorlijk kan worden verricht.

Dan zullen deze overeenkomsten aan verschillende misbruiken een einde maken, bijv. het afschrijven van leden door boden of directies, bij artsen die zich zekere willekeurigheden niet laten welgevalen, of het inschrijven bij enkele ontaarde geneeskundigen, die daarvoor fooien over hebben (art. 10). Of ook, het „zwevende houden" van leden, d.i. dat zij niet terstond na bij den eenen geneesheer te zijn afgeschreven bij een ander worden ingeschreven, zoodat het artsenhonorarium de directie toevalt (art. 34). Verder kunnen, door de storting van het honorarium in een bank, geen procenten meer door den bode bij de uitbetaling worden afgehouden (art. 33). In de pers is reeds, van ziekenfondszijde, de opmerking gemaakt, dat het den contractant, die als „werknemer" optreedt, onverschillig moet zijn, op welke wijze de andere contractant aan het geld komt, dat moet dienen om aan de verplichtingen jegens den werknemer te voldoen; dat dus een bepaling betreffende de contributie der verzekerden in zulk een overeenkomst misplaatst is. Dit zou zoo zijn, als de geschiedenis niet had geleerd, dat de geheele hervorming, waarnaar men streeft, kan mislukken, als bijna alle ziekenfondsen, om deze hervorming tot stand te brengen, genoodzaakt zouden zijn om de contributies te verhoogen, doch slechts één, steunende op reserves, in staat is, de verhooging uit te stellen en daardoor een zóó doodende concurrentie aan de andere ziekenfondsen zou kunnen aandoen, dat deze onmogelijk tot de hervorming zouden kunnen overgaan. Daarom is het noodzakelijk, ter wille van de meerderheid der ziekenfondsen, te zorgen dat zulk een concurrentie niet kan plaats hebben.

Art. 21 zal voornamelijk van toepassing zijn bij patiënten der Rijksverzekeringsbank. De overige belangrijke bepalingen uit de geschetste overeenkomsten vereischen geen bijzondere toelichting. Alleen zij nog de aandacht gevestigd op art. 8 van de overeenkomst der A. S. V., waarin het recht van de zieken om den voor hen noodigen specialistischen raad in te winnen wordt gewaarborgd, zonder dat de band met den goedwillenden huisarts wordt verbroken of aan diens prestige afbreuk wordt gedaan.

PINKHOF.

INGEZONDEN.

REVACCINEERINGSNEURALGIEËN.

I.

In het nummer van 29 April stelt collega BUSCH eenige vragen, die ik niet onbeantwoord wil laten. Deze vragen zijn: of men ook wellicht aan een bijzonderen vorm van serumziekte moet denken; of de oorzaak wellicht in afwijkende eigenschappen

van de inentstof moet worden gezocht; of wellicht de inentstof in de laatste helft van Maart afgeleverd de schuldige zou zijn; of er ook gevallen zijn waargenomen bij personen, gevaccineerd met entstof uit andere inrichtingen; zoo niet, of de in den laatsten tijd verkregen entstof dan niet aan een bijzonder onderzoek zou moeten worden onderworpen en zekerheidshalve niet afgeleverd en zoo noodig vernietigd moeten worden.

Ik wil collega BUSCH er op wijzen, dat de bedoelde verschijnselen zich, voor zoover thans bekend, *uitsluitend* hebben voorgedaan bij volwassene gerevaccineerden en onder dezen weder voornamelijk bij vrouwen. Hieruit volgt reeds met groote mate van waarschijnlijkheid, dat de oorzaak niet aan *bijzondere* eigenschappen van de entstof moet worden toegeschreven, doch dat de allergische toestand van den reeds vermoedelijk lang te voren ingeënten persoon aansprakelijk moet worden gesteld voor deze bijzondere reactie, evenals voor de dikwijls waargenomen sterke plaatselijke reactie.

Ter verklaring van het feit, dat de zenuwpijnen nooit vroeger zijn waargenomen, althans beschreven, wil ik er op wijzen, dat nog wel nooit op zóó uitgebreide schaal de bevolking eener stad gerevaccineerd is, als in Maart en begin April die van Amsterdam, toen naar schatting tusschen de 3 en 400000 menschen zich hebben laten herenten. Vroeger zijn wellicht die pijnen na herenting ook wel eens voorgekomen, doch dan sporadisch en werden dus niet herkend; nu kwamen verscheidene gevallen bij denzelfden arts voor en zoo ontloek het nieuwe ziektebeeld. De meeste massaherentingen betroffen vroeger mannen (militairen en dergelijken), bij wie de neuralgie zeldzaam of minder krachtig schijnt voor te komen. Van belang is het echter te weten, of de heftige algemeene reactie alleen is voorgekomen bij personen, die in de laatste weken van Maart zijn ingeënt. Met zekerheid weten wij, dat zeer sterke plaatselijke reacties ook reeds lang vóór dien tijd bij gerevaccineerden zijn waargenomen, zoowel met stof uit onze inrichting als ook elders met die, afkomstig uit andere inrichtingen in ons land, en ook in het buitenland.

De entstof, die collega BUSCH verdenkt, is reeds lang opgebruikt, behoeft dus niet meer te worden vernietigd. Gaarne zou ik eens van collega BUSCH vernemen hoe hij zich het „bijzonder onderzoek” der entstof wel denkt. In dit verband wil ik niet onvermeld laten, dat van niet deskundige zijde, naar aanleiding van het artikel van VAN WAYENBURG, de aandacht is gevestigd op het feit, dat de glycerine, die tegenwoordig ter beschikking staat, minder zuiver is, meer vetzuren en hun derivaten bevat, dan de glycerine uit den tijd vóór den oorlog. Dit feit was ons reeds bekend en op ons verzoek zijn reeds geruimen tijd geleden maatregelen genomen om de glycerine althans zoo goed als thans mogelijk is te bereiden. Doch ik meen niet, dat aan deze mindere zuiverheid de oorzaak der neuralgieën moet worden toegeschreven; ten eerste duurt het incubatietijdperk wat lang voor een chemisch-toxisch proces en dan verklaart ook deze opvatting niet, waarom alleen volwassene gerevaccineerden en dan nog in hoofdzaak vrouwen werden aangetast.

Ik meen niet zonder protest te moeten laten voorbijgaan de zinsnede, waarmede collega BUSCH zijn boven aangehaalde vragenreeks besluit. Het heeft zeker niet in zijn bedoeling gelegen, angst voor of bezwaren tegen de herenting in het leven te roepen; doch zijn stukje lijkt mij, en in deze opvatting sta ik verre van alleen, daarvoor bij uitnemendheid geschikt. Tot een populaire naam toe wordt kant en klaar aan het publiek voortgezet. Het zal collega BUSCH toch wel niet onbekend zijn, dat de politieke bladen tegenwoordig allerlei stukken, die zij voor hun lezers belangwekkend achten, uit het *Tijdschrift* overnemen.

Ten slotte kan ik nog mededeelen, dat het in de bedoeling ligt, in overleg met en ingevolge vriendelijke uitnoodiging van het Bestuur van den Geneeskundigen Kring

alhier, aan de geneeskundigen een vragenlijst te richten omtrent bijzonderheden, die door hen mochten zijn waargenomen bij de onlangs op zoo uitgebreide schaal verrichte inenting en herenting. Wij verwachten, dat door de reeks van antwoorden onze kennis omtrent aard en oorzaak van verschillende gevolgen der enting zal worden verrijkt.

Amsterdam,
8 Mei 1916.

D. H. KOETSER,
directeur der koepokinrichting.

II.

Een sergeant-majoor bij mijn bataljon heeft gedurende vier dagen heftige pijn aanvallen gehad in buik en borst, die vooral 's nachts verergerden en gepaard gingen met gevoel van beklemming en onrust. Er was geen koorts en aan de inwendige organen waren geen afwijkingen op te merken; het geheel deed veel denken aan tabetische crisen. Aangezien er overigens geen reden bestond om het bestaan van tabes aan te nemen, bleef de oorzaak mij duister, totdat de beschrijvingen van collegae VAN WAYENBURG en BUSCH in dit *Tijdschrift* mij de overtuiging gaven, dat wij hier ook te doen hebben gehad met een gevolg van revaccinatie.

De aanval, die vier dagen duurde en vrij plotseling ophield, was ontstaan 14 dagen na revaccinatie, en heeft zich nu na 6 weken niet herhaald.

De vraag, die collega BUSCH stelt, of ook gevallen zijn waargenomen bij personen, gerevaccineerd met entstof uit andere inrichtingen afkomstig dan de Amsterdamsche, moet hier bevestigend beantwoord worden; patiënt was één van één 1000-tal militairen, die door mij geënt zijn met entstof uit de koepokinrichting te 's-Hertogenbosch.

Ginneken,
4 Mei 1916.

H. PRINSEN GEERLIGS,
tijdelijk O. v. G. 2de kl.

WIT- EN BRUINBROOD.

I.

In zijn opstel bespreekt collega PRINS zijn uitkomsten bij gebruik van bruinbrood met nog 25 pCt. gebuild meel. Het door den minister ons volk voorgeschreven brood bevat nul procent gebuild meel. De daarin meer voorkomende zemelen dan in het soldatenbrood zullen dus bij de burgerij hun groteren invloed op maag en darmkanaal doen gelden. Volgens PRINS zien wij bij de meerderheid zijner patiënten de afscheiding van maagsap of maagzuur toenemen, gepaard gaande met maagklachten. Dit verschijnsel zal hoogst waarschijnlijk bij de burgerij met haar „echt” bruinbrood ook wel zoo zijn: wellicht nog sterker. Verder bevordert het ongebuilde meel de darmpersistaltiek en dit is volgens PRINS „toch wel als een zeer gunstig moment te beschouwen en daarom kunnen wij veilig aannemen, dat het bruinbrood uit een voedingsoogpunt ver boven het witbrood te verkiezen is”. Op welke gronden nu echter schrijver tot deze uitspraak komt, is mij niet erg duidelijk. Vermeerderde peristaltiek is zeker een gunstig iets bij personen met verstopping, een gebrek, bij den werkenden stand nu juist niet zoo erg veelvuldig. Of het extra opwekken van peristaltiek bij kinderen en in het warme jaargetijde met zijn jonge groenten en vruchten aanbeveling verdient, betwijfel ik,

Ik dacht, dat resorptie en vertering meer rechtstreeks in verband konden worden gebracht met voedingswaarde dan wel de peristaltiek-opwekkende eigenschap van het gebruikte voedsel. Ik voor mij ben dan ook tot op heden overtuigd juist van het tegenovergestelde: witbrood is uit een voedingsoogpunt (tevens wellicht ook uit een geldelijk oogpunt) te verkiezen boven bruinbrood; ik zou echter hierbij willen voegen: bij personen met een normaal afscheidende maag, met een normaal functioneerende maag en darmkanaal.